

Міністерство освіти і науки України

Модельна навчальна програма

«Географія України. 8–9 класи»

для закладів загальної середньої освіти

(авт. Лисогор Л.П., Нікитчук А.В., Горовий О.В.,
Мозговий А.А., Довгань А.І., Покляцький С.А.)

«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»
(наказ Міністерства освіти і науки України від 05.09.2025 № 1215)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс «Географія України. 8–9 класи» спрямований на формування в учнів / учениць цілісного просторово-системного уявлення про територію, природні умови й ресурси, соціальний та економічний потенціал України. Особлива увага приділяється формуванню громадянської свідомості та національної ідентичності, усвідомленню територіальної цілісності держави та значення культурної і природної спадщини для розвитку сучасного українського суспільства. Учні вивчають аналізують суспільні процеси, досліджують взаємозв'язки між природними, людськими й капітальними ресурсами, оцінює роль України на міжнародній арені, що сприяє формуванню відповідальної громадянської позиції.

Модельна навчальна програма курсу «Географія України. 8–9 класи» розроблена відповідно до основних засад реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (2016 р.), визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів учнями / ученицями 8–9 класів, враховуючи загальні та обов'язкові результати природничої освітньої галузі, окреслених у Державному стандарті базової середньої освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898, з урахуванням Типової освітньої програми для навчання на рівнях повної загальної середньої освіти осіб, які проживають або проживали на тимчасово окупованій території України, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 24 липня 2025 р. № 1047, Типової освітньої програми для навчання дітей, які виїхали з України внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації і здобувають освіту одночасно в закладах освіти країни перебування та України, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 07.08.2025 №1119, Методичних рекомендацій для розроблення модельних навчальних програм, затверджених наказом державної установи «Український інститут розвитку освіти «Розробляємо модельну навчальну / навчальну програму» від 26.05.2025 № 67-аг, та враховує сучасні міжнародні підходи (зокрема рекомендації PISA), що орієнтують освітній процес на розвиток критичного мислення, практичних умінь і дослідницьких навичок, необхідних у житті та професійній діяльності.

Пропоновані у програмі «Географія України. 8–9 класи» види навчальної діяльності учнів / учениць і зміст спрямовані на реалізацію компетентнісного потенціалу природничої освітньої галузі, досягнення результатів навчання, визначених державним стандартом. Зокрема, забезпечують формування природничої, громадянської, соціальної, культурної та інших ключових компетентностей, розвиток національної ідентичності, готовності до змін. Пропоновані види навчальної діяльності передбачають інтерактивну роботу з картами, аналіз статистичних даних, моделювання природних і суспільних процесів, дослідження та проєктну діяльність, що дозволяє учням вивчати природні, демографічні та економічні явища й процеси України, її унікальні ресурси та територіальні особливості, усвідомлювати роль найбільшої держави Європи у глобальній економіці та геополітиці, а також сприяє розвитку громадянської

свідомості та національної ідентичності.

Програма курсу «Географія України. 8–9 класи» передбачає варіативність змісту та видів навчальної діяльності, що дає вчителю можливість адаптувати матеріал під індивідуальні потреби учнів / учениць, обираючи найбільш ефективні форми роботи, які можуть реалізовуватися в умовах дистанційної, так і змішаної форм навчання.

Модельна навчальна програма враховує особливості навчання учнів / учениць у різних умовах, зокрема на тимчасово окупованих територіях, у регіонах з обмеженим доступом до інтернету та освітніх ресурсів, а також дітей, які навчаються за кордоном. Завдяки варіативності підходів учитель може обирати оптимальні форми роботи – від інтерактивних завдань і проєктної діяльності до дистанційних консультацій. Такий підхід сприяє підтримці рівного доступу до якісної освіти, стимулює мотивацію до навчання та розвиток ключових компетентностей, забезпечуючи ефективність освітнього процесу незалежно від місця перебування учня. Відповідно до Типових навчальних планів, для вивчення навчального курсу передбачено у 8 класі – 1 год на тиждень, в 9 класі – 0,5 год на тиждень.

Мета курсу: формування в учнівства цілісного образу України як найбільшої держави Європи, з урахуванням загальних суспільно-географічних закономірностей у глобальному контексті, та розкритті взаємозв'язків між природними умовами, ресурсами, населенням та економікою країни. Курс спрямований на розвиток умінь застосовувати методи географічних досліджень для аналізу сучасних природних, демографічних і економічних процесів, оцінюванню їхніх взаємозв'язків та прийняття обґрунтованих рішень у життєвих ситуаціях. Діяльнісна складова курсу передбачає розвиток прогностичного та критичного мислення, уміння працювати з картами, статистичними даними та цифровими ресурсами, а також здатність моделювати природні та суспільні процеси. Особлива увага приділяється формуванню екологічної свідомості, громадянської відповідальності та національної ідентичності, усвідомленню територіальної цілісності України та її ролі у світовій геополітиці. Курс сприяє розвитку компетентностей, необхідних для сталого розвитку суспільства, формуванню активної громадянської позиції та ефективної взаємодії в сучасному інформаційному середовищі.

Реалізація мети курсу передбачає вирішення таких **завдань**:

- оцінювати географічне положення України та його вплив на економічний розвиток, транспортні зв'язки та міжнародну взаємодію;

- визначати природні, людські й капітальні ресурси України, аналізувати просторову їх організацію;

- досліджувати взаємозв'язки між природними умовами, ресурсами, населенням і економікою для обґрунтованого прийняття рішень у життєвих ситуаціях;

- плекати громадянську відповідальність, утверджувати національну ідентичність і розвивати екологічну свідомість, осмислюючи місце й роль України у світовому контексті;

- моделювати природні та суспільні процеси, прогнозувати зміни у територіальному розвитку країни, використовуючи картографічні, статистичні та

цифрові ресурси.

Програмою курсу передбачено вивчення у 8 класі **двох розділів**.

Розділ І. *«Простір – територія – держава»* спрямований на формування у учнів / учениць цілісного просторово-системного уявлення про географічне положення України у світі та її адміністративно-територіальну організацію. Учні набувають умінь досліджувати територію за допомогою різних типів карт, аналізувати та інтерпретувати просторові дані, порівнювати інформацію з різних джерел, застосовувати її для розв'язання практичних завдань. Особлива увага приділяється розумінню територіальної цілісності й адміністративно-територіального устрою України, що сприяє формуванню громадянської свідомості, національної ідентичності та усвідомленню ролі країни у світовому контексті.

У розділі II *«Природа України»* розкривається цілісне уявлення про природні умови, ресурси та ландшафти країни, а також їхні взаємозв'язки з населенням та економікою. Учні набувають умінь оцінювати геологічну та тектонічну будову, рельєф, корисні копалини, кліматичні й водні ресурси, ґрунти, рослинний і тваринний світ, зональні, а зональні та антропогенні ландшафти, а також закономірності їх просторового поширення, моделювати природні процеси та визначати їхній вплив на соціально-економічний розвиток країни. Особлива увага приділяється формуванню екологічної свідомості, оцінюванню біорізноманіття та значенню природно-заповідного фонду у забезпеченні сталого розвитку суспільства, а також усвідомленню важливості збереження довкілля для майбутніх поколінь.

Курс *«Географія України»* у 9 класі охоплює три основні розділи:

Розділ І. *«Просторова організація суспільних явищ і процесів в Україні»* розкриває цілісне уявлення про розселення населення, соціально-економічні процеси та територіальну організацію суспільства, а також взаємозв'язки між природними і суспільними закономірностями. Учні набувають умінь аналізувати дані щодо демографічних процесів, урбанізаційні тенденції, етнічний та релігійний склад населення, оцінювати потенціал трудових ресурсів і просторову організацію виробництв і послуг, а також порівнювати інформацію з різних джерел (графічних, картографічних, літературних, статистичних, цифрових), представлених у різних формах подання (текст, карти / картосхеми, рисунки, діаграми, інфографіка тощо).

У розділі II *«Населення України»* окреслено ключові демографічні процеси етнолінгвістичне розмаїття, релігійну структуру населення, кількість і якість трудових ресурсів та їхню просторову організацію. Учні набувають умінь аналізувати динаміку чисельності населення, його статеву-вікову та етнічну структуру, урбанізаційні тенденції, міграційні потоки та рівень зайнятості. Особлива увага приділяється порівнянню показників України з іншими країнами, оцінці впливу демографічних змін на суспільство.

Розділ III. *«Національна економіка»* акцентує увагу на секторальній структурі економіки України, просторовій організації виробництв і послуг, домінуючих чинниках економічного розвитку й регіональних особливостях і місцю України на світових ринках товарів і послуг. Учні набувають умінь аналізувати економічні показники, порівнювати статистичні дані щодо ресурсів, виробничих потужностей, і зайнятості у різних регіонах, оцінювати взаємозв'язки між природними умовами,

людськими ресурсами та економічним розвитком. Особлива увага приділяється розумінню інтеграційних процесів, глобальним викликам і можливостям для України.

Курс «Географія України. 8–9 класи» допомагає учням відкрити для себе унікальність України – від величезних просторів і багатих природних ресурсів до розмаїття населення і диверсифікованої економіки. Учні пізнають, як природні умови формують економічний потенціал регіонів, чому географічне розташування впливає на міжнародні зв'язки, і як соціальні та культурні чинники визначають розвиток територій. Курс стимулює здатність помічати важливі взаємозв'язки між природою, населенням та економікою, оцінювати сучасні виклики – від зміни клімату до глобалізації – та прогнозувати їхні наслідки для суспільства.

8 клас
«Географія України»
(35 год; 1 год на тиждень)

Очікувані результати навчання	Пропонований зміст навчального предмета	Пропоновані види навчальної діяльності
Розділ І. Простір – територія – держава		
здійснює пошук, оцінює і систематизує інформацію природничого змісту [9 ПРО 2.1.1] класифікує об'єкти природи, явища і процеси за визначеними ознаками та властивостями [9 ПРО 3.2.1] обґрунтовує самостійно взаємозв'язки між природними об'єктами, явищами і процесами [9 ПРО 3.3.1] інтерпретує дані та презентує самостійно інформацію природничого змісту в різних формах [9 ПРО 2.2.1]	Тема 1. Україна на картах світу Географічне положення України. Україна на карті годинних поясів.	Робота з інформацією працює з контурною картою, позначає кордони України / держав-сусідів; використовує онлайн-карти (Google Maps, Google Earth тощо), розраховує відстані (від Києва до столиць держав-сусідів); визначає за картою годинних поясів, до якого поясу належить Україна; пояснює, як географічна довгота впливає на місцевий час у різних регіонах країни; формулює висновки про стратегічне значення географічного положення України в Європі, враховує її близькість до держав-сусідів. Дослідження / моделювання визначає годинні пояси, у яких знаходиться територія України та сусідні держави; аналізує, як різниця у часі може впливати на співпрацю між державами (транспорт, торгівля, комунікації); обґрунтовує, чому сонце сходить у Харкові раніше, ніж у Львові, і як це пов'язано з обертанням Землі; проводить міні-дослідження: як зміна часу (зимовий / літній) впливає на енергоспоживання та ритм життя людей. Практичні роботи прокладає маршрут подорожі територією України та до

		столиць сусідніх держав; обчислює різницю у часі та пояснює, чому час у цих містах / країнах відрізняється; створює схему «Географічне положення України – годинний пояс – різниця часу з іншими країнами». Дискусія / дебати Чи може географічне розташування України бути її «ресурсом майбутнього» так само, як природні багатства? Наскільки наше уявлення про Україну залежить від того, як її зображують на світових картах (наприклад, у атласах різних країн)? Як годинні пояси впливають на глобальну нерівність: чому в одних країнах легше вести міжнародний бізнес, ніж в інших? Якщо уявити, що Україна мала б інший часовий пояс (наприклад, ближчий до Центральної Європи), чи змінило б це наше економічне та культурне життя? Чи справді «центр Європи» (який знаходиться в Україні за кількома вимірами) має значення, чи це лише символічний факт? Навчальний проєкт створює мультимедійний проєкт: коротке відео або слайд-шоу, демонструє різницю місцевого часу між Україною та столицями сусідніх держав; пояснює практичне значення орієнтування в часі для подорожей, бізнесу та спілкування.
--	--	---

планує дослідження самостійно [9 ПРО 1.3.2] моделює об'єкти і явища самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.4.1] усвідомлює суспільну роль учених-природників і винахідників та їх здобутків [9 ПРО 3.4.2] формулює проблему як пізнавальну ситуацію природничого змісту [9 ПРО 4.2.1]	Тема 2. Географічні карти України Зображення України в картографічних творах. Національний атлас України, електронні карти.	Робота з інформацією проводить міні-дослідження «Україна на стародавніх і сучасних картах», порівнює зображення, складає порівняльну таблицю або презентацію «Як змінювалося зображення України на картах різних часів»; досліджує «Електронні та паперові карти», порівнює точність, зручність пошуку, масштаб тощо; розмірковує, чому зображення України на стародавніх картах суттєво відрізняється від сучасних, враховує природні, історичні та наукові причини. Дослідження / моделювання складає план маршруту подорожі обраними областями України, використовує електронні карти (Google Maps, OpenStreetMap), обґрунтовує вибір маршруту, враховує географічні особливості, культурні об'єкти та зручність пересування; здійснює міні-дослідження «Картографи України – творці образу Батьківщини», досліджує біографічні дані, основні праці та внесок у розвиток картографії. Дискусія / дебати Чи здатен Національний атлас України конкурувати з глобальними електронними картографічними ресурсами, чи він має іншу, унікальну цінність? Карта – це об'єктивне джерело знань чи завжди суб'єктивна інтерпретація простору? Якщо б ви мали створити «нову карту України» для світу – що б на ній обов'язково потрібно було зобразити (крім кордонів)? Навчальний проєкт «Моя область у Національному атласі» (визначає план
--	--	---

		роботи з атласом: які карти використати, що позначити, створює інфографіку для візуалізації особливостей своєї області).
інтерпретує дані та презентує самостійно інформацію природничого змісту в різних формах [9 ПРО 2.2.1] виявляє істотні взаємозв'язки у природі для розв'язання запропонованої життєвої / навчальної проблеми [9 ПРО 3.3.2] використовує здобуті знання і набутий досвід для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.3.2] представляє результати дослідження у запропонований спосіб, зокрема з використанням цифрових пристроїв [9 ПРО 1.5.3-1]	Тема 3. Українська держава Територія України, державний кордон. Особливості сучасного адміністративно-територіального устрою України. реор	Робота з інформацією використовує різні джерела для вивчення питань делімітації та демаркації кордонів України; ознайомлюється з новим адміністративно-територіальним устроєм України / своєї територіальної громади та його значенням для розвитку регіонів і місцевого самоврядування. Дослідження / моделювання «Природні умови та адміністративні межі»: порівнює карту адміністративного устрою з фізичною картою України, визначає, як рельєф, річки та моря вплинули на формування державного кордону та меж областей, складає таблицю або схему «Природні умови – Адміністративні межі». «Дослідження сучасних кордонів України»: вивчає сучасний державний кордон України на інтерактивній карті (Google Maps, OpenStreetMap), визначає типи кордонів, дізнається, які природні та історичні фактори вплинули на його формування, пояснює, чому певні ділянки кордону складні для охорони або управління. Практичні роботи позначає на контурній карті різні рівні адміністративно-територіальних одиниць України (області – райони – громади), використовуючи умовні позначення та кольорове кодування для їх розмежування; створює картосхеми адміністративно-територіального устрою України з використанням цифрових ресурсів

		(Google Maps тощо); презентує результати роботи з картою (усно, у вигляді міні-проєкту чи постера), пояснює значення реформування адміністративно-територіального устрою для управління державою. Дискусія / дебати Чи можна вважати кордон України лише «лінією на карті», чи він є символом ідентичності та безпеки держави? Як змінився б розвиток регіонів, якби адміністративно-територіальний устрій України був іншим (наприклад, замість областей – великі макрорегіони)? Чи справедливо, що кордон держави може залишатися незмінним століттями, навіть якщо змінюється населення, культура чи економіка територій? Навчальний проєкт «Роль адміністративно-територіального устрою»: обирає будь-яку область та досліджує структуру районів і громад, пояснює, як природні умови та чисельність населення впливають на поділ території на адміністративні одиниці, готує презентацію / постер: «Моя область: адміністративна структура та особливості»; «Квест-карта України»: розробляє інтерактивну карту / онлайн гру, де кордони «подорожують» від однієї області до іншої (на кожному етапі гравець дізнається про природні та історичні фактори, які вплинули на адміністративні межі); «Кордон під лупою»: проводить міні-дослідження проблемних ділянок кордону: природні перешкоди, важкодоступні території, річкові та гірські відрізки,
--	--	--

		створює презентацію / коротке відео «Як природа допомагає охороняти кордон»; «Мандрівка в часі»: проводить порівняльний аналіз старих і сучасних карт України, створює презентацію «Як змінювалися межі та адміністративні одиниці України за останні століття», додає цікаві факти про вплив природних об'єктів і історичних подій на сучасний картографічний образ України.
Розділ II. Природа України		
моделює об'єкти і явища самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.4.1] дотримується правил безпеки життєдіяльності під час досліджень [9 ПРО 1.4.2-5] описує самостійно явища і процеси, використовуючи наукову термінологію [9 ПРО 2.2.1-1] формулює самостійно словесні описи об'єктів, явищ і процесів на основі нетекстової інформації (табличної, графічної / інфографіки) [9 ПРО 2.2.1-4] класифікує об'єкти природи, явища і процеси за визначеними ознаками та властивостями [9 ПРО 3.2.1] визначає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб властивості об'єктів	Тема 1. Геологічна й тектонічна будова, рельєф, мінеральні ресурси. Геологічна й тектонічна будова України. Форми земної поверхні України. Типи рельєфу за походженням. Корисні копалини України. Діючі та перспективні басейни, райони, родовища видобування корисних копалин. Проблеми раціонального використання мінеральних ресурсів.	Робота з інформацією аналізує інформацію про найбільші басейни, родовища, запаси, ступінь вичерпності корисних копалин за картами та даними Державного інформаційного геологічного фонду України. Дослідження / моделювання створює макет гірських хребтів, западин та річкових долин із пластиліну, глини або паперу, моделює процеси ерозії та зсуву; використовує онлайн-картографічні сервіси, цифрові симуляції та програми (Google Earth, SketchUp) для моделювання тектонічних і геологічних процесів, пояснює причини їх виникнення; моделює реальні ситуації на основі географічних даних для практичного планування території, оптимізації використання природних ресурсів, обґрунтованого прийняття рішень. Практичні роботи встановлює взаємозв'язки між геологічною будовою, тектонічними структурами, рельєфом та корисними копалинами; «Геологічна карта України у 3D (цифровий формат)»: використовує сервіси Google Earth, SketchUp, Tinkercad

/ явищ природи, що є істотними для розв'язання життєвої / навчальної проблеми [9 ПРО 3.1.1] вирізняє з-поміж об'єктів / явищ природи ті, що мають кілька спільних ознак / властивостей [9 ПРО 3.2.1] критично оцінює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб інформацію, достовірність суджень [9 ПРО 4.1.1] розв'язує самостійно / в групі навчальні / життєві проблеми, використовуючи здобуті знання і набутий досвід [9 ПРО 4.3.2]		або інші доступні онлайн-платформи для 3D-моделювання, проектує територію України та виділяє основні регіони за типами геологічних порід, позначає геологічні структури, вказує поклади гірських порід / мінералів пояснює, як різні породи впливають на показники висоти, нахили схилів та формування долин, створює інтерактивну 3D-карту / презентацію, що демонструє взаємозв'язок геологічних структур України з формами рельєфу та дозволяє «побачити» геологію країни в цифровому форматі. Дискусія / дебати Чи можна назвати рельєф «ресурсом», який обумовлює суспільний розвиток? Чи завжди багатство на корисні копалини є перевагою для держави? Навчальний проєкт «Рельєфна історія України»: розробляє презентацію / комікс, розкриває особливості формування рельєфу України; «Скарби під ногами»: розробляє стрічку часу про корисні копалини України, додає «карти-секрети» для пошуку копалин у різних регіонах (ігровий формат); «Цифровий макет тектонічних процесів»: створює коротке відео / анімацію, показує рух плит, утворення гір, западин та землетрусів на території України, пояснює, як тектонічні процеси впливають на формування рельєфу.
---	--	--

оцінює самостійно достовірність здобутої інформації та її необхідність / важливість для розв'язання життєвої / навчальної проблеми [9 ПРО 2.1.1] відбирає та інтегрує самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб інформацію природничого змісту, представлену в різних формах, зокрема у символічній, пов'язуючи її з реальними об'єктами та явищами [9 ПРО 2.2.1] характеризує самостійно властивості об'єктів природи, пояснює природні явища та процеси на основі законів природи, використовуючи мову природничої науки і відповідну термінологію [9 ПРО 3.1.1] визначає кілька ознак / властивостей, за якими об'єкти / явища природи об'єднано в окремі групи [9 ПРО 3.2.1] установлює самостійно причиново-наслідкові зв'язки між певними явищами і процесами та їх наслідками [9 ПРО 3.3.1] обґрунтовує вплив діяльності людини / власної діяльності на збереження / порушення взаємозв'язків у природі [9 ПРО 3.3.2] оцінює внесок природничих наук, технологій і техніки в забезпечення	Тема 2. Клімат і кліматичні ресурси Кліматотвірні чинники та їх вплив на формування клімату України. Кліматичні показники та їх розподіл на території України. Регіональні відмінності клімату України. Несприятливі погодно-кліматичні явища України, зміна клімату. Агрокліматичні ресурси. Охорона атмосферного повітря.	Робота з інформацією аналізує інформацію з різних джерел (кліматичні карти, дані метеостанцій, медіа ресурси, онлайн-сервіси погоди) щодо кліматотвірних чинників та кліматичних показників; порівнює достовірні наукові дані з прикладами перебільшених або недостовірних повідомлень у медіа про клімат чи погодні аномалії; визначає, які відомості є важливими для пояснення регіональних відмінностей клімату / оцінювання ризиків несприятливих явищ (посухи, повені, хуртовини), формулює висновок, як достовірна інформація допомагає приймати практичні рішення (у сільському господарстві, туризмі, плануванні подорожей). Дослідження / моделювання моделює вплив кліматотвірних чинників на формування клімату конкретних регіонів; досліджує несприятливі погодно-кліматичні явища в Україні: використовує карти / статистичні дані, визначає регіони України, де найчастіше трапляються: посухи, повені, буревії, сильні морози або спека, аналізує причини виникнення цих явищ, заповнює таблицю «Несприятливі явища – Причини – Наслідки»; аналізує, як зміна клімату впливає на частоту і силу стихійних явищ в Україні; складає короткий прогноз можливих наслідків зміни клімату для певного регіону України. Практичні роботи «Кліматичні показники та їх розподіл на території України»: за кліматичною картою визначає середні січніві та липневі температури у різних регіонах
--	--	--

сталого розвитку суспільства [9 ПРО 3.4.1] визначає самостійно / в групі протиріччя в пізнавальній ситуації [9 ПРО 4.2.1] генерує ідеї для розв'язання навчальної / життєвої проблеми, оцінює можливості реалізації їх [9 ПРО 4.3.] складає самостійно та за потреби корегує план власної діяльності для розв'язання проблеми відповідно до своєї ролі в групі [9 ПРО 4.4.1] пояснює на основі набутого досвіду переваги співпраці для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.4.2]		України; річну кількість опадів у цих регіонах, заповнює таблицю «Кліматичні показники України», робить висновок про закономірності їх розподілу, будує кліматичну діаграму для свого регіону; «Регіональні відмінності клімату України»: порівнює кліматичні умови: Карпат і Кримських гір; Полісся і Степу, визначає кліматотвірні чинники, які зумовлюють відмінності, складає таблицю «Регіональні особливості клімату України» (регіон – середні температури – кількість опадів – чинники впливу). Дискусія / дебати Як би змінилося життя українців, якби клімат України був тропічним? Чи може «несприятливе» кліматичне явище стати ресурсом для розвитку? Чи завжди зміна клімату – це загроза, чи може вона відкрити нові можливості для країни? Навчальний проєкт «Кліматична мозаїка України» – створює інтерактивну карту з нанесенням кліматичних показників для різних регіонів. «Клімат і здоров'я» – аналізує, як кліматичні умови впливають на самопочуття людини (на прикладі свого регіону). «Україна у XXI столітті: кліматичний прогноз» – створити інфографіку про можливі наслідки зміни клімату (для сільського господарства, туризму, здоров'я населення). «Мій регіон у кліматичному майбутньому» – прогноз змін клімату та пропозиції, як адаптуватися до них.
визначає мету і завдання дослідження, формулює гіпотезу дослідження [9 ПРО	Тема 3. Води суходолу і водні ресурси	Робота з інформацією здійснює пошук та систематизацію інформації про

1.2.1] спостерігає, виконує дослідження самостійно / в групі, фіксує одержані результати [9 ПРО 1.4.2] здійснює пошук, оцінює і систематизує самостійно інформацію природничого змісту [9 ПРО 2.1.1] інтерпретує дані та презентує самостійно інформацію природничого змісту в різних формах [9 ПРО 2.2.1] обґрунтовує розмаїття та певні закони природи [9 ПРО 3.1.1] виявляє емоційно-ціннісне ставлення до індивідуальної / спільної діяльності та досягнутих результатів [9 ПРО 4.5.1]	Основні річкові басейни та системи України. Найбільші озера, водосховища та канали. Підземні води. Болота. Води суходолу своєї місцевості. Неприятливі гідрологічні явища і заходи запобігання їм. Водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання та охорони.	найбільші річкові басейни, озера, болота, водосховища України (за картами, довідниками, інтернет-ресурсами), створює інфографіку чи таблицю: «Назва водойми – Тип (річка, озеро, водосховище, болото) – Розташування – Господарське значення»; будує діаграму чи картосхему, показує забезпеченість водними ресурсами різних регіонів України. Дослідження / моделювання складає карту-схему «Води суходолу своєї місцевості», визначає найбільшу річку та її притоки / найбільші штучні водойми (ставки, водосховища), проводить спостереження: чи є у водоймах ознаки забруднення (сміття, запах, цвітіння води), складає екологічний паспорт водойми своєї місцевості, пропонує заходи для збереження чистоти води. обґрунтовує, чому на Поліссі багато боліт, а у степовій зоні вони майже відсутні; чому Дніпровський каскад водосховищ має одночасно позитивні й негативні наслідки для природи й господарства. Практичні роботи «Основні річкові басейни та системи України»: за картою річкових басейнів України визначає, до яких басейнів належать найбільші річки (Дніпро, Дністер, Південний Буг, Сіверський Донець, Дунай, Тиса, Західний Буг), складає схему «Річкові системи України», позначає на контурній карті головні річкові басейни, формулює висновок: які річкові басейни є найбільшими, яке значення вони мають для господарства. «Найбільші озера, водосховища та канали України»: за картою визначає найбільші озера України (Світязь, Ялпуг, Сасик, Сиваш тощо), позначає на контурній
--	--	---

		карті найбільші водосховища Дніпровського каскаду, визначає, які канали мають найбільше значення для господарства. «Підземні води та болота України»: за картою визначає райони найбільшого поширення підземних вод (Полісся, Передкарпаття, Причорномор'я), визначає найбільші болота України (Полісся – Мохове, Замглай, Князь-Болото тощо), складає схему «Підземні води та болота – їхнє значення для природи і людини», формулює висновок: чому болота й підземні води потрібно охороняти. Дискусія / дебати Чи варто сприймати болото як «проблемну» територію, чи як важливий об'єкт природи? Як змінюється цінність водних ресурсів у світі, де доступ до води стає глобальним викликом? Навчальний проєкт «Дніпро – головна річка України»: роль Дніпра в історії, культурі та господарстві країни. Відеоекскурсія «Життя річки» – створює коротке відео про річку своєї місцевості (витік, притоки, використання, проблеми). «Водосховища Дніпровського каскаду» – досліджує позитивні й негативні наслідки їх створення. Фотопроект «Водойми мого краю» – збирає фото, складає опис, додає карту. «Підземні води України» – визначає райони поширення артезіанських басейнів та їх використання для питного водопостачання. «Водоспоживання в Україні» – досліджує види економічної діяльності, які споживають найбільше води.
--	--	---

		Мультимедійний проєкт «Водні ресурси та їх охорона» – створює презентацію про проблеми й шляхи раціонального використання вод.
визначає мету і завдання дослідження, формулює гіпотезу дослідження [9 ПРО 1.2.1] спостерігає, виконує дослідження самостійно / в групі, фіксує одержані результати у самостійно визначений спосіб [9 ПРО 1.4.2] здійснює пошук, оцінює і систематизує самостійно інформацію природничого змісту [9 ПРО 2.1.1] обґрунтовує самостійно взаємозв'язки між природними об'єктами, явищами і процесами [9 ПРО 3.3.1] використовує здобуті знання і набутий досвід для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.3.2]	Тема 4. Ґрунти та ґрунтові ресурси. Основні типи ґрунтів України, закономірності їх поширення. Зміни ґрунтів у результаті господарської діяльності. Заходи з раціонального використання й охорони ґрунтових ресурсів.	Робота з інформацією здійснює пошук та систематизацію інформації про основні типи ґрунтів України (чорноземи, каштанові, сірі лісові, дерново-підзолисті тощо) та їх поширення; здійснює пошук інформації про джерела забруднення ґрунтів своєї місцевості. Дослідження / моделювання класифікує ґрунти України за властивостями: колір, механічний склад, родючість; досліджує закономірності поширення зональних типів ґрунтів України, за картою та довідковими джерелами визначає регіони з найбільшими ґрунтовими ресурсами, формулює висновок щодо використання ґрунтових ресурсів. Практичні роботи складає схему «Типи ґрунтів України – їхнє поширення», позначає на контурній карті основні типи ґрунтів, формулює висновок про значення родючості ґрунтів для сільського господарства. складає таблицю: «Властивості ґрунтів своєї місцевості», формулює висновок щодо родючості цих ґрунтів. Дискусія / дебати Чи можуть ґрунти визначати економічну силу регіону? Чи можна ґрунти вважати стратегічним ресурсом країни на рівні води чи енергії? Навчальний проєкт

		«Чорноземи – гордість степової зони» – досліджує роль чорноземів у сільському господарстві та їх значення для економіки. Екологічний проєкт «Збереження ґрунтів України» – презентує проєкт заходів охорони ґрунтів. Мультимедійний проєкт «Як утворюється ґрунт» – створює коротке відео / презентацію, пояснює процеси формування ґрунтів.
вибирає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб пізнавальну ситуацію, яку можна розв’язати дослідницьким способом, аргументує свій вибір [9 ПРО 1.1.1] визначає мету і завдання дослідження, формулює гіпотезу дослідження [9 ПРО 1.2.1] здійснює пошук, оцінює і систематизує самостійно інформацію природничого змісту [9 ПРО 2.1.1] інтерпретує дані та презентує самостійно інформацію природничого змісту в різних формах [9 ПРО 2.2.1] обґрунтовує самостійно взаємозв’язки між природними об’єктами, явищами і процесами [9 ПРО 3.3.1] пояснює самостійно значення природничих наук, технологій і техніки для сталого розвитку суспільства [9 ПРО 3.4.1]	Тема 5. Рослинний та тваринний світ України. Різноманітність рослинного та тваринного світу України. Рослинні угруповання України. Червона та Зелена книги України. Природно-заповідний фонд України. Відтворення рослинних і тваринних ресурсів.	Робота з інформацією використовує довідники, енциклопедії, інтернет-ресурси, знаходить інформацію в Зеленій і Червоній книгах України про рідкісні види рослин і тварин; знайомиться з природно-заповідним фондом України і порівнює чим відрізняється національний парк від заповідника чи заказника тощо. Дослідження / моделювання розпізнає рослини та тварини рідного краю за допомогою додатків INaturalist, PlantNet, визначає, до яких угруповань вони належать; досліджує, як сучасна наука допомагає зберегти рідкісні види, з’ясовує, які сучасні методи використовують учені для збереження рослин і тварин; «Червона книга України»: визначає у яких регіонах поширені певні види рослин і тварин, які загрози існують для них, створює паспорт виду: «Назва – Де зустрічається – Чому зникає – Як охороняється»; «Зелена книга України»: досліджує рослинні угруповання рідного краю, занесені до Зеленої книги України, створює перелік / міні-карту рідкісних угруповань, обговорює заходи збереження.

		Практичні роботи за картою рослинності України визначає рослинні угруповання, характерні для Полісся, Лісостепу, Степу, Українських Карпат та Кримських гір, позначає їх на контурній карті, складає схему: «Природна зона – Рослинне угруповання». позначає на контурній карті Карпатський біосферний заповідник, Асканія-Нова, Чорноморський біосферний заповідник, Шацький національний природний парк, визначає, у яких природних зонах вони розміщені. Дискусія / дебати Які унікальні види можна вважати символами біорізноманіття України і чому? Як створення природно-заповідних територій змінює життя місцевих громад і екосистеми загалом? Навчальний проєкт «Щоденник спостерігача природи» – створює щоденник (паперовий або онлайн-блог) або створює карту району/області у Google Map, в якому упродовж 1–2 тижнів фіксує різноманіття рослин й тварин своєї місцевості (фото, малюнки, короткі описи), рекламні сюжети про них. «Жива карта біорізноманіття» – створює карту району/області у Google Maps або на ватмані, позначає місця трапляння видів тварин і рослин, додає QR-коди з фото чи відео спостережень. Подкаст / відео «Червона книга простими словами», записує короткі розповіді про окремі види (по 1–2 хвилини). «Заповідники України – скарб для майбутніх поколінь» (створює постер / еко-рекламу).
--	--	--

визначає з допомогою вчителя чи інших осіб етапи дослідження відповідно до умов його виконання [9 ПРО 1.3.1] моделює об'єкти і явища самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.4.1] виявляє істотні взаємозв'язки у природі для розв'язання запропонованої життєвої / навчальної проблеми [9 ПРО 3.3.2] пояснює самостійно значення природничих наук, технологій і техніки для сталого розвитку суспільства [9 ПРО 3.4.1] формулює проблему як пізнавальну ситуацію природничого змісту [9 ПРО 4.2.1] обирає самостійно стратегії розв'язання навчальної / життєвої проблеми із запропонованих або пропонує власні [9 ПРО 4.3.1]	Тема 6. Ландшафти України Зональні ландшафти України: мішані й широколисті ліси, лісостеп, степ. Азональні ландшафти України: Українські Карпати, Кримські гори. Природні умови і ресурси Чорного й Азовського морів. Антропогенні ландшафти. Використання й охорона ландшафтів.	Робота з інформацією створює інфографіку «Ландшафти України» та опрацьовує дані про природно-заповідний фонд країни. Дослідження / моделювання розробляє поетапний план дослідження місцевого ландшафту; проводить кейс-дослідження «Як наука допомагає зберегти ландшафти», аналізує технології моніторингу та охорони природи; проводить міні-дослідження «Деградація ландшафтів», визначає загрози (вирубка лісів, ерозійні чи зсувні процеси) та пропонує шляхи збереження довкілля. Практичні роботи розробляє схему взаємозв'язків між складниками природи Полісся / Лісостепу / Степу / Українських Карпат / Кримських гір на вибір учня / учениці. Дискусія / дебати Як антропогенні ландшафти впливають на сталий розвиток регіону? Навчальний проєкт «Природа моєї місцевості»: розробляє інтерактивну презентацію / колаж з фото, карт і схем, показує взаємозв'язок рельєфу, клімату, ґрунтів і біорізноманіття. «Еко-детектив: хто змінює ландшафт?»: досліджує ландшафти рідного краю, визначає антропогенний вплив, представляє зібрану інформацію у вигляді плакату / короткого відео тощо.
--	---	---

9 клас
ГЕОГРАФІЯ
«Географія України»
(17 год; 0,5 год на тиждень)

Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учня/учениці	Пропонований зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
Розділ І. Просторова організація суспільних явищ і процесів в Україні		
вибирає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб пізнавальну ситуацію, яку можна розв'язати дослідницьким способом, аргументує свій вибір [9 ПРО 1.1.1] визначає мету і завдання дослідження, формулює гіпотезу дослідження [9 ПРО 1.2.1] моделює об'єкти і явища самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.4.1] формулює висновки за результатами дослідження самостійно [9 ПРО 1.5.3] презентує результати дослідження у самостійно обраний спосіб [9 ПРО 1.5.4] здійснює пошук, оцінює і систематизує самостійно інформацію природничого змісту [9 ПРО 2.1.1] інтерпретує дані та презентує самостійно інформацію природничого змісту в різних	Тема 1. Суспільна географія України Суспільна географія України. Карти суспільних явищ та процесів. Способи зображення суспільних явищ і процесів.	Робота з інформацією: збирає та аналізує статистичні дані про населення й економіку України, порівнює інформацію з різних джерел і систематизує її у вигляді таблиць та графіків, наприклад: «Область – Площа – Населення – Показники економіки»; вивчає способи зображення суспільних явищ на картах (точкові, лінійні, площинні, картограми / картодіаграми), створює тематичні карти, наприклад: «Рівень урбанізації в областях України», використовуючи цифрові ресурси (Google Maps, ArcGIS, онлайн-атласи) для візуалізації суспільних процесів». Дослідження / моделювання пояснює взаємозв'язки між географічним положенням, природними умовами й ресурсами та розвитком населення господарства, інтерпретує карти суспільних явищ для виявлення закономірностей і тенденцій, порівнює їх з фізичною картою України;

формах [9 ПРО 2.2.1] обґрунтовує самостійно взаємозв'язки між природними об'єктами, явищами і процесами [9 ПРО 3.3.1] пояснює самостійно значення природничих наук, технологій і техніки для сталого розвитку суспільства [9 ПРО 3.4.1] визначає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб аргументи / твердження / теорії, що ґрунтуються на наукових фактах [9 ПРО 4.1.1] формулює проблему як пізнавальну ситуацію природничого змісту [9 ПРО 4.2.1]		збирає дані про освіту, охорону здоров'я, доходи населення в різних регіонах України, створює картограму рівня розвитку цих сфер, моделює сценарії їх розвитку (як зміна ресурсів або населення може змінити соціально-економічний розподіл); «Моделювання економічного ландшафту»: створює макет / цифрову модель регіону з основними промисловими центрами, позначає природні ресурси, транспортні шляхи, населення, демонструє взаємозв'язок між ресурсами, промисловістю та розвитком міста, обговорює фактори, які можуть впливати на зміну розташування промислових центрів у майбутньому. Практичні роботи створює цифрову карту-схему розподілу населення України за областями, використовуючи дані Держстату, моделює вплив природних факторів на концентрацію населення, позначає густонаселені та малозаселені території; створює цифрову карту промислових вузлів / центрів України в Google Maps, позначає спеціалізацію підприємств кольорами, визначає чинники розміщення підприємств; створює цифрову інтерактивну карту транспортних вузлів і магістралей України, позначає головні авто-, залізничні і морські маршрути, аналізує як транспортна мережа впливає на розвиток міст і промисловості. Дискусія / дебати
---	--	--

		Як карти суспільних явищ допомагають вирішувати місцеві демографічні проблеми? Навчальний проєкт «Мапа економічних героїв України»: створює інтерактивну карту, позначає промислові центри як «героїв» певного виду діяльності (металургія, машинобудування, енергетика) та додає інформацію про чинники їхнього розміщення. Створює інфографіку, цифрову презентацію / постер «Соціально-економічний розвиток областей України», демонструє розподіл населення, транспортних вузлів чи економічних ресурсів, пояснює, як вибір способу зображення впливає на сприйняття суспільних явищ». «Економічні ланцюги: від сировини до продукту»: візуалізує шлях сировини від місця видобутку до промислового центру, пояснює, як наявність ресурсів впливає на економічний розвиток регіону.
Розділ II. Населення України		

здійснює пошук, оцінює і систематизує самостійно інформацію природничого змісту [9 ПРО 2.1.1] обґрунтовує самостійно взаємозв'язки між природними об'єктами, явищами і процесами [9 ПРО 3.3.1] пояснює самостійно значення природничих наук, технологій і техніки для сталого розвитку суспільства [9 ПРО 3.4.1] обирає самостійно стратегії розв'язання навчальної / життєвої проблеми із запропонованих або пропонує власні [9 ПРО 4.3.1] спостерігає, виконує дослідження самостійно / в групі, фіксує одержані результати у самостійно визначений спосіб [9 ПРО 1.4.2] оцінює правильність сформульованої гіпотези самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.5.2] використовує здобуті знання і набутий досвід для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.3.2] виявляє емоційно-ціннісне ставлення до природи та її дослідження [9 ПРО 1.6.2] моделює об'єкти і явища самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО	Тема 1. Демографічні процеси Чисельність населення, природний та механічний рухи населення України, просторові відмінності. Поняття «мігрант», «біженець», «внутрішньо переміщена особа», «шукач притулку». Статеві-віковий склад населення України, його просторові відмінності. Демографічна політика України.	Робота з інформацією визначає країни світу з найбільшою українською діаспорою; аналізує дані про природний і механічний рух населення України з різних джерел (Держстат, офіційні сайти ОТГ, UNHCR, Міжнародна організація з міграції); знаходить актуальні дані про внутрішньо переміщених осіб та біженців. Дослідження / моделювання встановлює взаємозв'язок показників природного приросту й економічного розвитку країн; створює цифрову карту України з відображенням напрямів та обсягів внутрішніх і зовнішніх міграцій. Практичні роботи визначає показники природного приросту, сальдо міграцій; аналізує статеві-вікову піраміду України з прогнозуванням та рекомендаціями для демографічної політики; Дискусія / дебати Як міграційні потоки змінюють демографічну карту України та які виклики це створює для суспільства? Навчальний проєкт «Демографічний калейдоскоп»: візуалізує статеві-віковий склад населення України, демонструє зміни складу населення у різних
---	---	--

1.4.1] планує дослідження самостійно [9 ПРО 1.3.2] визначає мету і завдання дослідження, формулює гіпотезу дослідження [9 ПРО 1.2.1] формулює висновки за результатами дослідження самостійно [9 ПРО 1.5.3] визначає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб аргументи / твердження / теорії, що ґрунтуються на наукових фактах [9 ПРО 4.1.1]		регіонах під впливом демографічної політики (пільги сім'ям, програми для мігрантів), використовує анімацію / інтерактивні графіки для подання отриманих даних; створює таблиці та графіки: «Область – Чисельність населення – Природний приріст – Сальдо міграцій» (працює з Excel, Google Sheets, інтерактивними платформами для створення графіків тощо).
інтерпретує дані та презентує самостійно інформацію природничого змісту в різних формах [9 ПРО 2.2.1] вибирає пізнавальну ситуацію, яку можна розв'язати дослідницьким способом, аргументує свій вибір [9 ПРО 1.1.1] визначає мету і завдання дослідження, формулює гіпотезу дослідження [9 ПРО 1.2.1] планує дослідження самостійно [9 ПРО 1.3.2] моделює об'єкти і явища самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.4.1] аналізує результати дослідження за	Тема 2. Розселення населення Густота населення України. Територіальні відмінності у розселенні населення. Типи населених пунктів України. Урбанізаційні процеси в Україні. Система розселення.	Робота з інформацією здійснює аналіз статистичних даних щодо густоти населення України за областями, працює з онлайн-таблицями Держстату (stat.gov.ua), використовує Google Sheets для візуалізації; порівнює урбанізаційні показники України та країн Європи, працює з базами Eurostat (ec.europa.eu), Our World in Data та UN Data (data.un.org). Дослідження / моделювання з'ясовує, який вплив природних і суспільних чинників на розселення населення в Україні / чому відрізняються темпи й рівні урбанізації в різних країнах; досліджує, як формуються й функціонують агломерації. Практичні роботи

самостійно визначеними критеріями [9 ПРО 1.5.1] спостерігає, виконує дослідження самостійно / в групі, фіксує результати [9 ПРО 1.4.2] формулює висновки за результатами дослідження самостійно [9 ПРО 1.5.3] презентує результати дослідження у самостійно обраний спосіб [9 ПРО 1.5.4] визначає аргументи / твердження / теорії, що ґрунтуються на наукових фактах [9 ПРО 4.1.1] формулює проблему як пізнавальну ситуацію природничого змісту [9 ПРО 4.2.1] обирає самостійно стратегії розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.3.1] використовує здобуті знання і набутий досвід для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.3.2] пояснює самостійно значення природничих наук, технологій і техніки для сталого розвитку суспільства [9 ПРО 3.4.1] усвідомлює суспільну роль учених-урбаністів, демографів, економістів		«Міське і сільське населення України»: будує діаграму за статистичними даними Держстату, візуалізує результати за допомогою інструментів Google Sheets / Canva, аналізує дані та формулює висновки про розселення населення; порівнює міста-мільйонники та міські агломерації за людністю, позначає їх на контурній карті. Дискусія / дебати Великі та малі міста: проблеми й способи їх вирішення. Навчальний проєкт «Урбанізаційна мозаїка України»: створює у Google My Maps карту, на якій позначає найбільші міста, нові урбаністичні простори (ІТ-кластери, агломерації), додає фото, відео чи статті з локальних медіа. «2050: Де житимуть українці – у місті чи селі?»: використовує прогнози UN Population Division та World Urbanization Prospects; «Моє місто / селище / село майбутнього»: використовує платформи Minecraft Education, Tinkercad, Canva; будує / малює своє ідеальне місто чи село майбутнього з урахуванням екологічної енергетики, зелених зон, роботизованих сервісів.
--	--	---

[9 ПРО 3.4.2] здійснює пошук, оцінює і систематизує самостійно інформацію природничого змісту [9 ПРО 2.1.1] інтерпретує дані та презентує самостійно інформацію природничого змісту в різних формах [9 ПРО 2.2.1] вибирає самостійно або з допомогою вчителя пізнавальну ситуацію, яку можна розв'язати дослідницьким способом [9 ПРО 1.1.1] визначає мету і завдання дослідження, формулює гіпотезу дослідження [9 ПРО 1.2.1] моделює об'єкти і явища самостійно або з допомогою вчителя [9 ПРО 1.4.1] спостерігає, виконує дослідження самостійно / в групі, фіксує одержані результати у самостійно визначений спосіб [9 ПРО 1.4.2] аналізує результати дослідження за наданими / самостійно визначеними критеріями [9 ПРО 1.5.1] класифікує об'єкти природи, явища і процеси за визначеними ознаками та властивостями [9 ПРО 3.2.1] визначає самостійно аргументи / твердження / теорії, що ґрунтуються на наукових фактах [9 ПРО 4.1.1]	Тема 3. Етнолінгвістичний і релігійний склад населення України Національні меншини, етнографічні та етнічні групи в Україні. Релігійна структура населення та поширення релігійних конфесій в Україні.	Робота з інформацією аналізує дані про етнічний склад та релігійну структуру населення України (Держстат, UN Data, офіційні сайти національних громад). Дослідження / моделювання «Етнографічний словничок»: досліджує 5–10 діалектів різних регіонів (наприклад: «файно» – Закарпаття, «пательня» – Поділля), оформлює у WordArt хмару слів; створює інтерактивну лінію часу «Внесок учених у розвиток знань про культуру та релігію України» у MindMeister або Canva, відображає відкриття та дослідження М. Костомарова, П. Чубинського, В. Антоновича й аналізує їхній вплив на сучасне розуміння етнічної й релігійної мозаїки України; досліджує корінні народи та релігії в Україні. Практичні роботи «Релігійний календар»: досліджує релігійні свята, які відзначають у різних конфесіях України, створює у Canva інтерактивний календар (наприклад: Рамадан, Різдво за григоріанським і юліанським календарем, Ханука тощо). Дискусія / дебати Релігія в сучасному світі: основа єдності чи джерело суперечностей? Навчальний проєкт «Культурний діалог»: створює презентацію про
--	---	--

формулює проблему як пізнавальну ситуацію природничого змісту [9 ПРО 4.2.1] виявляє істотні взаємозв'язки у природі для розв'язання запропонованої навчальної проблеми [9 ПРО 3.3.2] формулює висновки за результатами дослідження самостійно [9 ПРО 1.5.3] презентує результати дослідження у самостійно обраний спосіб [9 ПРО 1.5.4] використовує здобуті знання і набутий досвід для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.3.2] усвідомлює суспільну роль учених-природничників і винахідників та їх здобутків [9 ПРО 3.4.2]		одну етнічну або релігійну громаду в Україні. «Музей у смартфоні»: створює віртуальну виставку у Genially / Canva, демонструє артефакти й символи етнічних та етнографічних груп України. «Голос культур»: знаходить у відкритих джерелах (YouTube, Digital Library of Ukraine) приклади музичних творів чи пісень етнографічних груп (гуцули, лемки, бойки тощо), створює у Padlet чи Wakelet онлайн-плейлист із коротким описом походження.
здійснює пошук, оцінює і систематизує самостійно інформацію природничого змісту [9 ПРО 2.1.1] інтерпретує дані та презентує самостійно інформацію природничого змісту в різних формах [9 ПРО 2.2.1] моделює об'єкти і явища самостійно або з допомогою вчителя [9 ПРО 1.4.1] аналізує результати дослідження за наданими / самостійно визначеними критеріями [9 ПРО 1.5.1]	Тема 4. Трудові ресурси України Працездатне населення: кількісні і якісні показники. Економічно активне населення. Зайнятість та безробіття. Проблеми зайнятості.	Робота з інформацією збирає дані про кількісні та якісні характеристики трудових ресурсів України за статистикою Держстату, UN Data, Eurostat; порівнює показники зайнятості населення України з іншими країнами за даними Eurostat та OECD Data. Дослідження / моделювання виявляє наслідки й методи попередження безробіття в Україні, просторові відмінності кількості трудових ресурсів в Україні (за статистичними даними); досліджує ринок праці у своєму регіоні: збирає

формулює проблему як пізнавальну ситуацію природничого змісту [9 ПРО 4.2.1] обирає самостійно стратегії розв’язання навчальної / життєвої проблеми із запропонованих або пропонує власні [9 ПРО 4.3.1] спостерігає, виконує дослідження самостійно / в групі, фіксує одержані результати у самостійно визначений спосіб [9 ПРО 1.4.2] формулює висновки за результатами дослідження самостійно [9 ПРО 1.5.3] здійснює пошук, оцінює і систематизує самостійно інформацію природничого змісту [9 ПРО 2.1.1] використовує здобуті знання і набутий досвід для розв’язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.3.2] визначає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб аргументи / твердження / теорії, що ґрунтуються на наукових фактах [9 ПРО 4.1.1] виявляє істотні взаємозв’язки у природі для розв’язання запропонованої життєвої / навчальної проблеми [9 ПРО 3.3.2] презентує результати дослідження у		дані про зайнятість із Держстату, сайту ОДА / міськради, аналізує фактори, які впливають на міграції, створює коротку презентацію у Canva або Google Slides з інфографікою та діаграмами. Практичні роботи створює діаграму зайнятості за видами економічної діяльності, додає нотатки щодо середньої заробітної плати та кількості робочих місць; порівнює кількість та якість трудових ресурсів України й однієї з країн Європи. Дискусії / дебати Держава чи роботодавці: хто відповідальний за робочі місця? Роботи замість людей — союзники чи загроза? Навчальний проєкт «Мое місто — економічний хаб»: інтерактивна карта міста, громади чи області з відображенням провідних підприємств, видів економічної діяльності та рівня зайнятості. «Професійний гід України»: онлайн-платформа або презентація з описом професій, регіональних особливостей, вимог до кваліфікації та рівня оплати праці. «Професії майбутнього»: візуалізація професій, які будуть затребувані через 10–15 років в Україні, прогноз змін на ринку праці та створення інфографіку, «Віртуальний ярмарок вакансій»: збирає актуальні вакансії онлайн (Work.ua, Jooble,
---	--	---

самостійно обраний спосіб [9 ПРО 1.5.4]		LinkedIn, сайти регіональних компаній), розробляє презентацію у Google Slides / Padlet, додає опис професій, вимоги та очікувана заробітна плата, інтерактивно презентує професії свого регіону.
Розділ III. Національна економіка		
здійснює пошук, оцінює і систематизує самостійно інформацію природничого змісту [9 ПРО 2.1.1]	Тема 1. Економіка Види економічної діяльності. Показники національної економіки. Секторальна модель економіки України. Чинники розміщення, форми просторової і суспільної організації виробництва. Сучасні риси національної економіки України. Місце України в типізації країн світу за рівнем економічного розвитку. Економічна інтеграція України.	Робота з інформацією ознайомлюється з КВЕД (класифікацією видів економічної діяльності); вивчає рейтинги країн за ВВП та ІЛР на сайтах World Bank, IMF, UN Data.
інтерпретує дані та презентує самостійно інформацію природничого змісту в різних формах [9 ПРО 2.2.1]		Дослідження / моделювання характеризує країну за секторальною структурою її економіки; досліджує чинники економічного розвитку регіонів (аналізує дані Держстату, регіональні ОДА, створює презентацію з короткими висновками).
обґрунтовує самостійно взаємозв'язки між природними об'єктами, явищами і процесами [9 ПРО 3.3.1]		Практичні роботи розробляє мапу просмислових центрів / транспортних хабів / туристичних чи ІТ-кластерів тощо та аналізує просторову організацію окремих видів виробництв чи послуг в Україні.
моделює об'єкти і явища самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.4.1]		Дискусія / дебати Чому Україні треба ЄС, а ЄС зараз треба Україна?
аналізує результати дослідження за наданими / самостійно визначеними критеріями [9 ПРО 1.5.1]		Навчальний проєкт прогнозує сценарії економічного зростання для України (очікувані зрушення секторальної
формулює проблему як пізнавальну ситуацію природничого змісту [9 ПРО 4.2.1]		
обирає самостійно стратегії розв'язання навчальної / життєвої проблеми із запропонованих або пропонує власні [9 ПРО 4.3.1]		
виконує дослідження і фіксує результати у		

самостійно визначений спосіб [9 ПРО 1.4.2] формулює висновки за результатами дослідження [9 ПРО 1.5.3] інтерпретує дані та презентує інформацію у різних формах [9 ПРО 2.2.1] визначає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб аргументи / твердження / теорії, що ґрунтуються на наукових фактах [9 ПРО 4.1.1] обирає самостійно стратегії розв’язання навчальної / життєвої проблеми із запропонованих або пропонує власні [9 ПРО 4.3.1] виявляє істотні взаємозв’язки у природі для розв’язання запропонованої життєвої / навчальної проблеми [9 ПРО 3.3.2]		структури економіки впродовж 5–10 років).
здійснює пошук, оцінює і систематизує самостійно інформацію природничого змісту [9 ПРО 2.1.1] інтерпретує дані та презентує самостійно інформацію природничого змісту в різних формах [9 ПРО 2.2.1] класифікує об’єкти природи, явища і процеси за визначеними ознаками та властивостями [9 ПРО 3.2.1] обґрунтовує самостійно взаємозв’язки між	Тема 2. Просторова організація виробництв первинного сектора економіки Сільське та лісове господарство України. Добувна промисловість України.	Робота з інформацією аналізує тематичні карти і статистичну інформацію щодо виробництва сільськогосподарської продукції, видобування корисних копалин в регіонах України; порівнює за статистичною інформацією і картами зміни у географії вирощування сільськогосподарських культур в Україні під впливом глобального потепління та впровадження нових технологій; інтерпретує статистичні дані для визначення місця України на світових ринках сільськогосподарської продукції, рудної

природними об'єктами, явищами і процесами [9 ПРО 3.3.1] визначає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб аргументи / твердження / теорії, що ґрунтуються на наукових фактах [9 ПРО 4.1.1] аналізує результати дослідження за наданими / самостійно визначеними критеріями [9 ПРО 1.5.1] формулює висновки за результатами дослідження самостійно [9 ПРО 1.5.3] використовує здобуті знання і набутий досвід для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.3.2] вибирає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб пізнавальну ситуацію, яку можна розв'язати дослідницьким способом, аргументує свій вибір [9 ПРО 1.1.1] визначає мету і завдання дослідження, формулює гіпотезу дослідження [9 ПРО 1.2.1] спостерігає, виконує дослідження самостійно / в групі, фіксує одержані результати у самостійно визначений спосіб [9 ПРО 1.4.2]		сировини. Дослідження / моделювання «Агро в стилі high-tech»: досліджує, як дрони та супутникові технології змінюють сучасне сільське господарство України, представляє українські агростартапи / компанії, які застосовують ці інновації, визначає значення технологій для підвищення врожайності; «Ресурси для космічної ери»: пояснює стратегічну перспективу видобутку літію та титану для України, зясовує, у яких видах економічної діяльності ці ресурси застосовують; «Які з рідкісноземельних металів є в Україні, скільки їх, та чому їх складно видобувати?». Практична робота визначає основні зернові й технічні культури, що вирощують в Україні та виявляє закономірності їх вирощування. Дискусія / дебати Що вигідніше державі: продавати сировину чи готову продукцію? Що за 10 років дав Україні мораторій на експорт лісу-кругляку? Навчальний проєкт «Україна та глобальна продовольча безпека»: аналізує, які сільськогосподарські культури становлять основу українського експорту, та створює інфографіку торговельних потоків.
--	--	---

здійснює пошук, оцінює і систематизує самостійно інформацію природничого змісту [9 ПРО 2.1.1] інтерпретує дані та презентує самостійно інформацію природничого змісту в різних формах [9 ПРО 2.2.1] виявляє істотні взаємозв'язки у природі для розв'язання запропонованої життєвої / навчальної проблеми [9 ПРО 3.3.2] моделює об'єкти і явища самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.4.1] аналізує результати дослідження за наданими / самостійно визначеними критеріями [9 ПРО 1.5.1] використовує здобуті знання і набутий досвід для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.3.2]	Тема 3. Просторова організація виробництва вторинного сектора економіки Електроенергетика України. Металургійне виробництво в Україні. Хімічна промисловість в Україні. Виробництво деревини, паперу. Виробництво машин та устаткування в Україні Виробництво тканин, одягу, взуття в Україні. Харчова промисловість в Україні.	Робота з інформацією аналізує динаміку показників виробництва й експорту насіння олійних культур та олій в Україні; порівнює обсяги експорту виробництва вторинного сектора економіки (Держстат, World Bank, FAOSTAT). Дослідження / моделювання аналізує переваги й недоліки традиційних та відновлюваних джерел енергії; визначає місце України на світових ринках чорних і кольорових металів; досліджує переваги використання вторинної сировини для виробництва металів; досліджує вплив сучасних хімічних технологій на харчову промисловість та виробництво тканин; створює картосхему «Автомобілебудування в Україні: центри, кластери»; визначає чинники розміщення підприємств вторинного сектора економіки. Практична робота позначає на контурній карті найбільші центри виробництва транспортних засобів, промислового обладнання, сільськогосподарської техніки, електротехнічної та електронної продукції в Україні. Дискусії / дебати Світ під брендами: як транснаціональні корпорації змінюють наше життя?
--	--	--

		Український одяг: чи готовий підкорити світову моду? Навчальні проєкти «Сталь, що тримає світ»: досліджує застосування української сталі та інших металів у космосі, авіації та «зеленій» енергетиці. «ВЕС та СЕС України на кліматичній карті»: аналізує придатність території України для розміщення електростанцій». «Одяг України»: досліджує, як українські бренди та дизайнери завойовують світові подіуми.
вибирає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб пізнавальну ситуацію, яку можна розв'язати дослідницьким способом, аргументує свій вибір [9 ПРО 1.1.1] визначає мету і завдання дослідження, формулює гіпотезу дослідження [9 ПРО 1.2.1] формулює висновки за результатами дослідження самостійно [9 ПРО 1.5.3] презентує результати дослідження у самостійно обраний спосіб [9 ПРО 1.5.4] планує дослідження самостійно [9 ПРО 1.3.2] формулює проблему як пізнавальну ситуацію природничого змісту [9 ПРО 4.2.1] презентує результати дослідження у	Тема 4. Просторова організація виробництва третинного сектора економіки України Транспорт в Україні. Торгівля в Україні. Туризм в Україні. Освіта і наука. Фінансові послуги. Аутсорсинг. Комп'ютерне програмування.	Робота з інформацією аналізує карту транспорту України; аналізує рейтинги банків, бірж, виставкових центрів України; збирає дані про мережу університетів, технопарки, туристичні й ІТ-кластери України; шукає інформацію про аутсорсинг та аутстафінг, з'ясовує, що це і як працює. Дослідження / моделювання досліджує роль туристичних / ІТ-кластерів у трансформації регіональної економіки; розробляє схему логістичних і функціональних зв'язків у межах транспортного хабу / туристичного чи ІТ-кластера; створює цифрову модель громади: оптимізація транспорту та розташування підприємств за допомогою карт / цифрових сервісів (Google Maps, SketchUp, ArcGIS); досліджує роботу транспорту у громаді:

самостійно обраний спосіб[9 ПРО 1.5.4] інтерпретує дані та презентує самостійно інформацію природничого змісту в різних формах [9 ПРО 2.2.1] класифікує об'єкти природи, явища і процеси за визначеними ознаками та властивостями [9 ПРО 3.2.1] пояснює самостійно значення природничих наук, технологій і техніки для сталого розвитку суспільства [9 ПРО 3.4.1] виявляє істотні взаємозв'язки у природі для розв'язання запропонованої життєвої / навчальної проблеми [9 ПРО 3.3.2] усвідомлює суспільну роль учених-природничників і винахідників та їх здобутків [9 ПРО 3.4.2] формулює проблему як пізнавальну ситуацію природничого змісту [9 ПРО 4.2.1] обирає самостійно стратегії розв'язання навчальної / життєвої проблеми із запропонованих або пропонує власні [9 ПРО 4.3.1] визначає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб аргументи / твердження / теорії, що ґрунтуються на наукових фактах [9 ПРО 4.1.1]		аналізує інтенсивність пасажирських і вантажних потоків та пропонує заходи для оптимізації перевезень; досліджує чому окремі міста України стали центрами ІТ-освіти та наукових інновацій, порівнює чисельність студентів, кількість стартапів та технопарків; виявляє чинники успіху найбільших торговельних мереж та маркетплейсів в Україні, аналізує регіональну концентрацію магазинів і торговельних центрів та їхній вплив на ринок праці. Практичні роботи позначає на контурній карті транспортні магістралі й транспортні хаби України, порівнює протяжність транспортних шляхів / густоту (щільність) транспортної мережі у різних областях / обсяги перевезень пасажирів і вантажів / швидкість доправлення різними видами транспорту й визначає їхні переваги й недоліки; позначає на контурній карті осередки фестивального туризму в Україні й аналізує його вплив на регіональний розвиток. Дискусія / дебати Вища освіта: чи всім вона потрібна? Що визначає роль міста як провідного центру фінансової діяльності, торгівлі чи наукових досліджень? Навчальний проєкт «Нематеріальна культурна спадщина України»;
---	--	---

		«Туристичний кластер моєї громади: природні, людські й капітальні ресурси для розвитку», «Фінансовий лабіринт»: створює інтерактивну карту взаємозв'язків між банками, біржами та торговельними точками в Україні й аналізує використання фінансових інструментів; «Інноваційні хаби України»: створює карту технопарків та аналізує їхній внесок у розвиток науки й підприємництва в регіонах.
--	--	--

ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

Особливості організації освітнього процесу

Доступність освітнього процесу забезпечується впровадженням сучасних технологій і методів навчання, які сприяють розвитку ключових компетентностей та наскрізних умінь учнів / учениць, підтримують формування індивідуальної освітньої траєкторії, враховують особливості навчання в різних умовах і стимулюють активну пізнавальну діяльність. Компетентнісний підхід передбачає формування в учнів / учениць умінь спостерігати, аналізувати та інтерпретувати природні явища, оцінювати їхні взаємозв'язки із соціально-економічними процесами, моделювати природні системи та приймати обґрунтовані рішення.

Водночас значна увага приділяється соціально-емоційному та етичному навчанню (СЕЕН), яке розвиває емоційну саморегуляцію, здатність до співпраці, емпатію та стресостійкість. Додатково доцільним є впровадження практик щастя та уваги (mindfulness), які допомагають учням утримувати фокус на навчальній діяльності, усвідомлювати власні емоції під час роботи з інформацією та ефективно справлятися зі стресом. Паралельно застосовується травматично-інформований підхід, що враховує психоемоційний стан учнів / учениць, особливо тих, хто пережив складні життєві обставини або навчання у кризових умовах, забезпечуючи безпечне і підтримуюче середовище для навчання. У поєднанні з інтегрованими і цифровими методами навчання це сприяє розвитку успішної особистості.

Педагогічним працівникам рекомендовано застосовувати дослідницькі, проєктні та проблемно-пошукові методи навчання, поєднуючи практичні (кейс-дослідження) й цифрові інструменти. Активні методи включають виконання дослідницьких робіт, практичних завдань, використання цифрових платформ і інтерактивних технологій для розвитку умінь інтегрувати знання, порівнювати регіональні показники, прогнозувати природні й суспільні процеси та моделювати сценарії управління ресурсами.

Цифрові технології значно розширюють дослідницький потенціал навчання. ГІС-системи (Google Earth тощо) дозволяють опрацьовувати просторові дані, моделювати територіальну організацію суспільства та виявляти закономірності. Онлайн-бази даних і статистичні портали (World Bank Data, Держстат, Eurostat) забезпечують доступ до актуальної інформації, формують навички збору, систематизації та аналізу кількісних показників. Цифрові лабораторії та симулятори дають змогу моделювати природні процеси, важко спостережувані в реальному середовищі, підвищуючи практичну цінність навчання.

Платформи для спільної роботи (Padlet, Miro, Google Workspace) та інструменти інтерактивного оцінювання (Kahoot, Quizizz, LearningApps) стимулюють командну взаємодію, комунікацію, створення проєктів і презентацій, забезпечують оперативний контроль знань і формувальне оцінювання, мотивують учнів / учениць через гейміфікацію та дозволяють відслідковувати індивідуальну освітню траєкторію.

Оцінювання навчальних досягнень

Оцінювання учнів / учениць здійснюється на засадах компетентнісного та дослідницького підходів і передбачає інтеграцію знань, умінь і навичок у реальні

контексти діяльності. Основна мета полягає у визначенні здатності учнівства досліджувати, виконувати аналітичні завдання, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між географічними явищами, аналізувати природні й суспільні процеси, а також формувати обґрунтовані висновки на основі різних джерел інформації.

Формувальне оцінювання включає усне опитування, тестування, виконання практичних робіт і міні-досліджень, участь в обговореннях і проєктах, а також самоста- взаємооцінювання. Підсумкове оцінювання передбачає виконання діагностувальних робіт, захист індивідуальних і групових проєктів, презентацію результатів досліджень та інші види діяльності.

Оцінювальні практики інтегрують цифрові технології: геоінформаційні системи (ГІС), онлайн-бази даних, електронні портфоліо та інтерактивні карти. Це дозволяє визначати не лише рівень засвоєння знань та умінь, а й сформованість ключових компетентностей: роботу з великими обсягами інформації, моделювання процесів, візуалізацію результатів досліджень.

Компетентнісний підхід забезпечує можливість застосовувати набуті знання у реальних життєвих ситуаціях, оцінювати динаміку змін у географічному середовищі, порівнювати регіональні показники, розробляти рекомендації щодо сталого розвитку територій та формувати активну громадянську позицію.